

CATALUNYA

XL SORTIDA "CONEGUEM

PUIG
CORNADOR
(OSONA - RIPOLLÈS)

SECCIÓ DE CULTURA
A. E. TALAIA
28 D'OCTUBRE DEL 2001

Alsu-01

SANT PERE DE SERRALLONGA

L'església de Sant Pere de Serrallonga, que almenys fins al segle XIII era anomenada de Vilallonga i que fins el segle XIV, tingué funcions parroquials, és avui un edifici isolat i solitari, proper al mas Serrallonga, a 1041 m d'altitud. És un edifici d'una nau rectangular amb un absis de planta rectangular, gairebé quadrada. Al cantó de tramuntana de l'absis hi ha adossada una sagristia rectangular. Sobre el mur de ponent hi ha erigit un campanar de paret, amb dos ulls.

La porta, única, s'obre a la façana meridional amb una arcada de mig punt, emmarcada exteriorment per un petit rebaix al mur concèntric a la porta, tot formant l'arc amb un doble rengle de llosetes planes.

Per llurs característiques tipològiques, formals i tecnològiques, l'església de Sant Pere s'inscriu perfectament dins els diversos tipus arquitectònics de l'arquitectura religiosa del segle X i es correspon amb la tipologia més elemental de nau i absis com els exemplars de Sant Esteve de Caulès Vell, a la Selva, Sant Vicenç d'Enclar a Andorra, entre d'altres esglésies catalanes, o Saint-Nazaire a Roujan o Sant-Maurice, de Saint-Vincent de Joulages, al Llenguadoc.

LES LLOSES

El municipi de les Lloses és un dels més extensos de la comarca. S'estén de la riera de Merlès a la riba del Ter formant la **vall de les Lloses**. Aquesta vall és delimitada al nord per la **serra de Matamala** i la del **Catllar** i, al sud, per les de **Comià**, de **Serrallonga**, del **puig Cornador** (1212 m), de **Santa Margarida de Vinyoles** i del **Massagalls**. Les obagues de les muntanyes són poblades de pins, i hi ha també boscs de roures, mentre que els conreus s'estenen pels replans de la muntanya i al fons de la vall. Comprèn les antigues parròquies de Santa Maria de les Lloses, Santa Maria de Matamala, Sant Vicenç de Maçanós, Sant Esteve de Vallespirans, Sant Martí de Vinyoles de Portavella, Sant Sadurn de Sovelles i les antigues quadres de les Planes i de Vilardell.

Aquestes parròquies tenen en comú d'haver pertangut a l'antic castell de la Guàrdia de Ripoll, centre històric del terme, les restes del qual es troben al mas el **Castell**, en un petit puig a la serra de Santa Margarida, al S de la vall, sota el santuari de Santa Margarida de Vinyoles.

El poble de les Lloses de població disseminada, com totes les entitats d'aquest municipi, llevat de la Farga de Bebié, és centrat per l'església parroquial de **Santa Maria de les Lloses**, al mig de la vall. Esmentada des del 912, com a propietat del monestir de Ripoll, l'església actual és un edifici romànic del segle XII, compost d'una nau amb volta un xic apuntada i acabada amb un absis ornat amb una cornisa d'arcuacions cegues i tres finestres; té el portal a la banda del migdia. El segle XVI es construí una petita golfa sobre la volta per evitar humitats, i a migdia, a la ratlla del mur de ponent, un campanar un poc matusser amb dues finestres a cadascuna de les cares del pis superior.

La parròquia de **Santa Maria de Matamala**, es troba en un pujol a 986 m d'altitud, a la capçalera de la **riera de Llimós**, prop de la carretera de Berga, presidint la **vall de Matamala**. L'església de Santa Maria és esmentada el 888, en la primera consagració del monestir de Ripoll, quan fou donada al monestir amb l'església de Sant Pere i tota la vall de Matamala. L'edifici primitiu fou reedificat en època romànica, i ampliat i retocat totalment a partir del segle XVII, que s'allargà la nau amb un presbiteri que substituï l'antic absis; posteriorment es construïren dues capelles laterals, unes

golfes i dos arcs als murs de la nau per allotjar-hi els altars, així com un nou campanar (segle XVIII), una capella del Santíssim a l'esquerra del presbiteri i una sagristia a la dreta. La parròquia té una certa vida com a centre d'aplecs i reunions.

Al sector meridional del terme s'aixeca el **puig Cornador** (1212 m), magnífic mirador que domina àmplies panoràmiques, del Puigmal al Montseny i la Mola, i del Pedraforca a les serres de Milany i de Cabrera; el nom prové d'una antiga guaita o lloc de vigilància dels temps medievals.

A llevant, a la serra de Santa Margarida, damunt el mas Castell o Castellot, on hi havia l'antic castell de la Guàrdia de Ripoll, hi ha el **santuari de Santa Margarida de Vinyoles**, a 1206 m d'altitud, que existia ja al segle XIII i que hom identifica amb l'antiga església del castell. L'edifici actual és de mitjan segle XIX, i fou bastit com a resultat d'un vot popular fet durant el còlera de l'any 1854, tal com explica la inscripció que hi ha sobre el portal d'entrada: "La por de la pesta me ha edificat, 1854".

L'arranjament de la carretera de Ripoll a Berga, molt de temps abandonada, ha fet possible el renovament d'antics hostals, com les **Ferreries**, l'**Hostal Cremat** o el mas Robert (prop del qual s'havien explotat anys enrere deus d'aigües sulfurades, sòdiques i iodades), i la creació de nous hostals per acollir l'excursionisme que atreu la bellesa de la vall de les Lloses i de les muntanyes que l'envolten. Entre les Ferreries i Matamala hi ha la gran masia de les **Selles**, que era lloc de reunió dels antics ramats transhumats, des d'on marxaven vers el pla d'Anyella; conserva encara grans corrals i una col·lecció d'eines emprades antigament per a tondre el bestiar i per a marcar els ramats.

RIPOLL

La vila de Ripoll, a la confluència del Ter i el Freser, presidida pel magnífic monestir de Ripoll, origen de la població i un dels centres monacals més importants de la Catalunya medieval, és la capital indiscutible per la seva categoria industrial, per la seva funció de mercat i pel fet de ser el centre de comunicacions d'on surten les carreteres i els ferrocarrils que enllacen les dues grans valls que integren el Ripollès.

El nucli antic que era emmurallat, es troba a migdia del monestir. Dins el mateix nucli antic es destaca la plaça Mercadal, que té un costat porticat i antigues cases senyorials, com la casa Oriola. Més al centre hi ha la plaça de Sant Eudald, que ocupa el solar de l'antiga església dedicada a aquest sant (les relíquies del qual foren portades a Ripoll el 978, i esdevingué patró de la vila). Les relíquies conservades en una magnífica urna de plata, amb un bust del sant al damunt, obra d'orfebreria del 1670, es veneren ara en una capella del monestir.

La gran expansió que experimentà la vila a partir del segle XVII amb la indústria d'armes i claus motivà la creació de nous carrers i barris; s'eixamplà aviat el sector comprès entre el nucli antic i el Freser, i a l'esquerra del Ter es formà el raval de l'Hospital, que es perllongà modernament amb l'estació del tren.

El mercat setmanal data del segle X, i és tradició que, concedit per l'abat Oliba, es va començar a desenvolupar el segle XIII, quan comença a perdre importància la indústria de la draperia, que féu famoses les **estamenyes de Ripoll**.

EL MONESTIR

Fou fundat pel comte Guifré el Pelós vers el 879, quan iniciava des del Ripollès la campanya de recuperació de les terres osonenques per unir els seus dominis patrimonials d'Urgell i de Cerdanya amb els comtats de Barcelona i de Girona, que li

havien estat concedits el 878. L'erigi, dins la regla benedictina, a la confluència del Ter i el Freser, i el nom de *Rivus Pollens* o *Rivi Pullo* procedeix d'un topònim fluvial arcaic que la denominació del monestir va perpetuar.

A partir del segle X es formà dins el monestir un important escriptori, al qual donà un gran impuls l'abat Oliva (1008-46), on es copiaren llibres litúrgics i pietosos, de gramàtica, matemàtiques i altres ciències, així com algunes famoses bibles miniades, com les conservades a París i a la biblioteca Vaticana.

L'abat Oliba. A més de ser un extraordinari constructor, era un intel·lectual i un gran pacificador. Se'l considera el patriarca de la cristiandat catalana de la seva època. L'any 1002 es va retirar al monestir de Santa Maria de Ripoll, on sembla que havia estat educat. Va ser escollit abat dels monestirs de Ripoll i de Cuixà al mateix temps, l'any 1008. Va treballar per la construcció material i espiritual dels dos centres. Moltes de les seves actuacions van consistir a recuperar construccions que havien estat arrabassades. Com a constructor d'edificis religiosos, va ser un dels impulsors de l'estil romànic llombard. L'edifici, consagrat el 1032 pel mateix Oliba, és, bàsicament, el que ens ha arribat.

La portalada. Aquesta espectacular i rica obra escultòrica es de mitjans del s. XII. És el resultat de molt diverses influències. Pel que fa a l'estat de conservació, cal tenir en compte que es va construir amb pedra sorrenca i sense ciment. Aquest tipus de pedra presenta greus problemes d'erosió, ja que acusa molt la humitat i els canvis de temperatura. Això és determinant per entendre l'estat en què es troba. Durant la segona meitat del s. XIX i la primera del s. XX, la capa superficial s'ha perdut de manera irreparable en la major part de la superfície. Aquest fenomen es coneix amb el nom de "malaltia de la pedra". S'han realitzat moltes obres per tal d'evitar la degradació de la portalada, com ara cobrir i climatitzar el porxo.

La seva complexa decoració, que fou definida per Jacint Verdaguer com *la Bíblia impresa al cor de Catalunya*, es divideix en set franges horitzontals, on es desenvolupen diverses escenes bíbliques i al·legòriques. La part superior, sobre l'arc del portal, representa l'església triomfant entorn del Pantocràtor o Déu Omnipotent, envoltat dels símbols dels evangelistes i dels vint-i-quatre ancians de l'Apocalipsi, conjunt molt ben conservat i amb restes de la policromia original, que abans decorava tota la portalada; al centre, hi ha escenificats diversos exemples que cal seguir a la Terra per arribar a Déu, i a la part inferior, personatges destacats que simbolitzen l'església militant. A sota, a la part més malmesa, hi ha representacions d'animals fantàstics i dels set pecats capitals.

El portal té a banda i banda dues imatges, força mutilades de Sant Pere i de Sant Pau, i a l'arc que s'inicia damunt d'elles hi ha escenes de la vida dels dos apòstols. L'intradós de l'arc contigu a la porta té una interessant interpretació dels dotze mesos de l'any, amb escenes de la vida rural pròpies de cada mes.

L'interior. L'edifici consta de cinc naus capçades per un monumental transsepte al qual s'obren set absis. El central més gran, l'envolten tres absidioles a cada banda.

Quan entrem, veiem que la nau central és ampliada al costat oest per una capella a cada lateral. Pel que fa a l'estructura interna i la restauració del s. XIX, hi ha certs dubtes sobre el tipus de coberta original de la nau. Tampoc es pot afirmar si existia el cimbori i la cúpula.

A cada un dels extrems del transsepte, hi ha una tomba. L'any 1982 es va reinstal·lar a la banda nord la tomba de Guifré el Pelós. A l'altre extrem trobem la de Ramon Berenguer III el Gran. Aquesta escultura funerària segurament era al claustre a l'edat mitjana, però l'any 1806 ja es trobava a l'església. El que podem veure avui és una reconstrucció de l'original que ha estat integrada en un vast monument funerari. Les escenes, entre les quals es distingeix el taüt transportat sobre un cavall, són emmarcades per ornaments vegetals molt similars als que hem vist al portal.

El claustre. Se situa a la part meridional de la basílica, començat a la fi del segle XII en temps de l'abat Ramon de Berga (1172-1205), no es continuà fins dos segles després, de l'abat Galceran de Besora (1381-83) i del seu successor Ramon Descatllar (1383-1408), i la galeria superior no es completà fins al principi del segle XVI. Tot i la diferència d'èpoques, el conjunt presenta una certa unitat, per tal com foren sempre respectades les proporcions inicials. La part més antiga i genuïna és l'ala paral·lela a la nau de l'església, amb tretze arcs semicirculars ornats amb motllures de motius exuberants, entre els quals apareixen caparrons; els capitells s'inspiren en l'estil corinti clàssic, amb fullatges, o bé en temes iconogràfics de l'estil carolingi o dels voris i teixits de l'època, amb animals afrontats, monstres i altres temes del bestiar, decoració que ha donat nom a l'escola d'escultura ripollesa estesa a Lluçà i a moltes portalades de l'època. En els capitells i àbacs fets a partir de la fi del segle XIV apareix l'escut de Catalunya entre fileres de fullatges, Sant Jordi matant el drac, Neptú amb nàiades, un pelicà, la faula del lleó que caça, grups de músics, etc. Els capitells del pis superior imiten la iconografia antiga.

Va ser totalment reformat durant les obres de restauració del segle XIX. Entre els anys 1989 i 1990, la Generalitat de Catalunya i la Diputació de Girona van restaurar-lo.

DESCRIPCIÓ DE L'ITINERARI A PEU:

COMIÀ, SANT PERE DE SERRALLONGA, PUIG CORNADOR, LES LLOSES, SANTA MARIA DE MATAMALA.

0 h 00' Sortim de la carretera (BP-4654) en un lloc on hi ha un cartell petit que indica **Comià i Sant Pere de Serrallonga**. El camí és una pista que va fent algun revolt per un bosc. El primer que hem de fer es travessar una tanca pel bestiar, a l'esquerra tenint un abeurador i una bassa amb fang. Seguim la pista.

0 h 09' Se'ns ajunta una pista, seguim la nostra.

0 h 13' Arribem a can **Comià**, passem pel costat de les cases que ens queden a l'esquerra. El camí fa un revolt cap a l'est.

0 h 14' Trobem senyals grogues i blanques del PR-50 que ens acompanyaran bona part del camí. Poc després amb lleugera pujada entrem en un bosc.

0 h 25' Poc després d'haver creuat una tanca arribem a l'església pre-romànica de **Sant Pere de Serrallonga** on farem una parada per fer fotos i gaudir de l'indret. (Reagrupament: 10 minuts).

0 h 35' Després del descans continuarem per la pista deixant a la dreta i a sota nostre les ruïnes de la casa de can Serrallonga de Baix.

0 h 41' Tornem a travessar una tanca.

0 h 44' Cases de can Serrallonga de Dalt, molt reformades, ens queden a la dreta.

0 h 47' Girarem a la dreta per una pista esborrada que puja.

0 h 49' Fem cap a una pista que agafarem sense variar la direcció de la marxa.

0 h 54' Després d'una curta, però dura pujada la pista planeja i torna a pujar amb suavitat, després torna a pujar fent alguna ziga zaga.

1 h 06' Arribem a una cruïlla de camins, anirem cap a la dreta. Darrera nostre entre el bosc veiem una instal·lació de telecomunicacions.

1 h 10' **coll Soler**, herbós. Continuem per la carena, el nom del coll prové d'una magnífica masia situada a sota del coll a la dreta, que no es pot veure des de la nostra posició.

1 h 13' Agafem un corriol a la dreta.

1 h 14' Deixem un camí a la dreta que porta a can Soler i tot saltant la tanca, continuem per un camí entre el prat en una lleugera pujada.

Anem seguint més o menys una carena que ens portarà al cim.

1 h 32' **puig Cornador** (1212 m). Amb un bon dia, es té unes de les millors panoràmiques que podem fruit sobre la Catalunya Central. El Pirineu des del Comanegra, Puigllançada, Pedraforca, ocupa l'horitzó nord i tota la comarca d'Osona, fins al Montseny, Sant Llorenç del Munt i Montserrat, s'ofereix amb tota una sèrie d'ondulacions i colors sorprenents. Ben a prop, i vers llevant, veiem l'ermita de Santa Margarida de Vinyoles, amb el punxegut campanar. (Reagrupament: 10 minuts).

1 h 42' **coll Tallat**. Encreuament de pistes i camins, entre els quals el GR-1 que varem seguir en l'etapa Alps-Ripoll. Nosaltres agafarem un camí que surt a l'esquerra baixant senyalat amb unes marques blaves, tot seguit entrarem en una fageda.

1 h 50' Un camí ens ve per la dreta que procedeix de la pista, continuem en la nostra direcció tot recuperant les senyals blanques i grogues.

1 h 57' Deixem un corriol a la dreta per després passar un collet amb una tanca.

2 h 05' Arribem a un prat, ara anirem seguint les senyals blaves entre prats, pins i faigs.

2 h 09' A l'esquerra nostra veiem la casa del Casot.

2 h 12' Deixem la pista per passar entre dos arbres, posteriorment girarem a l'esquerra i creuarem una tanca. Continuem per un camí molt ombrívol.

2 h 17' Passem un petit pont i girarem a l'esquerra.

2 h 19' Arribem al bonic paratge de la **font freda Capdevila**. (Reagrupament: 5 minuts)

2 h 24' Sortirem de la font continuant amb la direcció que portàvem, però després i abans de travessar la tanca creuem un rierol a l'esquerra. A partir d'ara no tindrem cap senyal.

Anirem resseguint uns camps i de mica en mica ens apropem a la riera, a la dreta tenim la **masia de les Selles**.

2 h 39' Després d'haver saltat algunes filades amb electricitat, arribem en un indret una mica degradat on intuïm un camí. A la nostra esquerra hi ha una porta d'una tanca que creuarem, passant tot seguit un rierol i agafant un corriol a la dreta.

Ara travessarem un prat tot dirigint els nostres passos a l'esquerra per arribar a una pista que seguirem cap a la dreta i on recuperarem les senyals grogues i blanques del PR-50 que ja no deixarem més.

2 h 46' Cruïlla de camins, cap a la dreta anirem a l'església de les **Lloses** que veiem a prop. Continuem per la pista que primer va entre camps de conreu i després s'endinsa al bosc.

3 h 01' Deixem la pista per un camí a dreta baixador.

3 h 09' Agafem un camí a l'esquerra, seguint sempre els senyals blancs i grocs.

3 h 12' Travessem un torrent.

3 h 20' Arribem a un camí, l'agafarem cap a la dreta, veiem enlairat **Matamala**.

3 h 23' Travessem un altre torrent, pugem per l'altre costat per uns prats rodejant un toronet, darrera del qual veiem l'església de **Santa Maria de Matamala**.

Travessem un prat per les restes d'un camí, a l'altre costat agafarem un camí mig encimentat i mig rocallós que amb feixuga pujada ens portarà tot fent ziga-zagues a Santa Maria de Matamala.

3 h 40' **Santa Maria de Matamala**. És en aquest lloc on donem per acabada l'excursió.

BIBLIOGRAFIA

CATALUNYA ROMÀNICA. 1984. Osona I. Vol. II. Enciclopèdia Catalana. Barcelona.

CATALUNYA ROMÀNICA. 1999. El Ripollès (Guies). Vol I. E.C.S.A.

GRAN GEOGRAFIA COMARCAL DE CATALUNYA. 1981. Osona i el Ripollès. Fundació Enciclopèdia Catalana. Barcelona.

COMITÈ CATALÀ DE SENDERS (P.R. C-50). 1990. Riera de Merlès (G.R. 4-1) – Puig Cornador – Matamala – Riera de Merlès. Federació d'Entitats excursionistes de Catalunya.

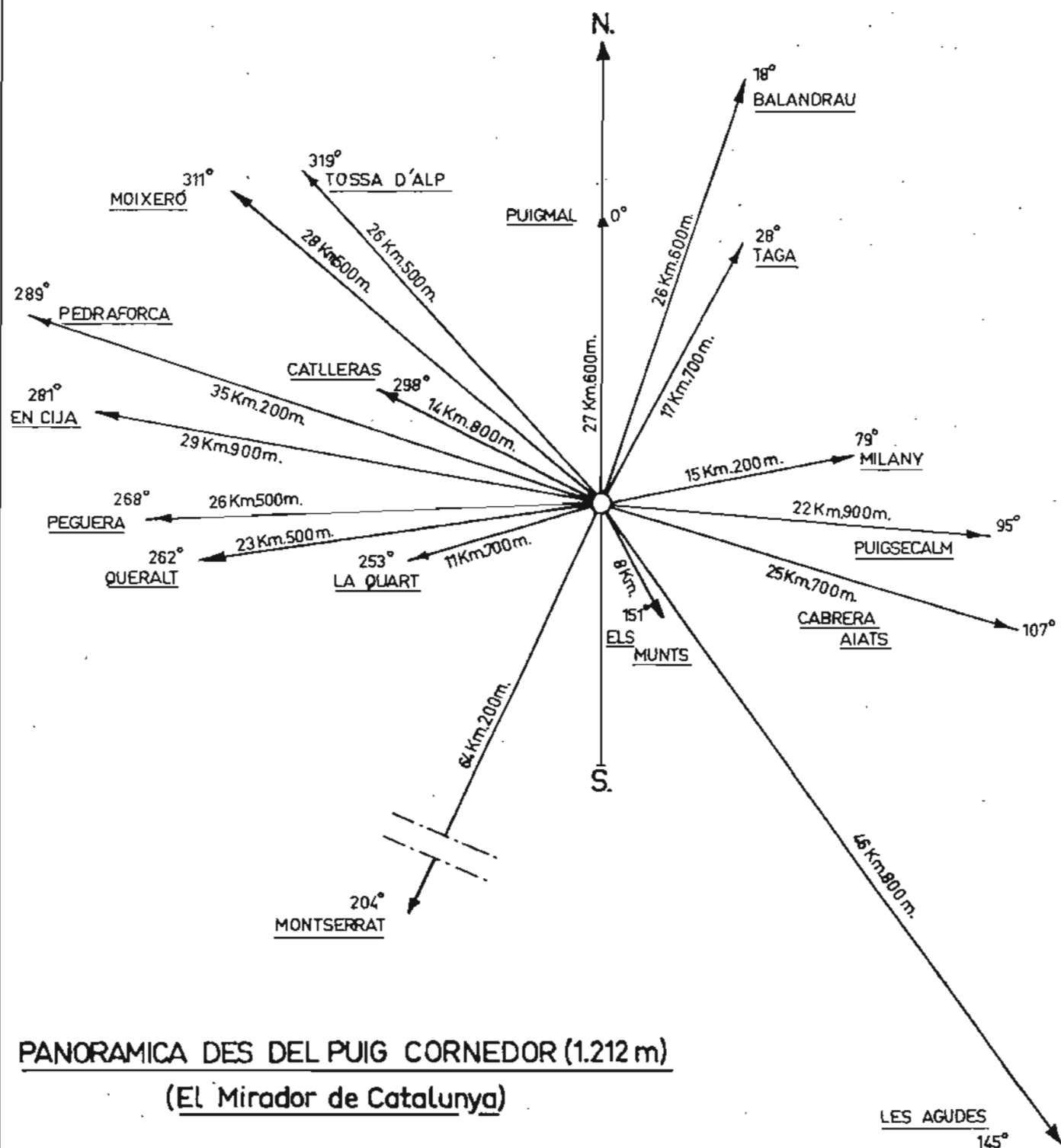
9a MARXA I APLEC EXCURSIONISTES DE VETERANS DE CATALUNYA. 1990. Alps (Osona). Unió Excursionista de Sabadell.

CARTOGRAFIA. Mapa Comarcal de Catalunya. El Ripollès. Institut cartogràfic de Catalunya. 1996.

El dibuix de la portada és de Josep M. Also, al qual agraïm una vegada més la seva col·laboració.

La preparació d'aquesta sortida ha estat realitzada per membres de la Secció de Cultura de l'A.E.Talaia.

Vilanova i la Geltrú, 28 d'octubre de 2001

PANORAMICA DES DEL PUIG CORNEDOR (1.212 m)

(El Mirador de Catalunya)

SITUACIÓ GEOGRÀFICA:

5° 47' 44" LONGITUD EST MADRID

42° 08' 22" LATITUD NORD

Escala 1:250.000

